

Miljösignaler 2001

Sammanfattning

Europeiska miljöbyrån

Omslag: Rolf Kuchling
Layout: Lorena Marcaletti

Reservation

Innehållet i denna rapport återspeglar inte nödvändigtvis Europeiska gemenskapernas eller andra EG-institutioners officiella ställningstaganden. Varken Europeiska miljöbyrån, personer eller någon företag som agerar på uppdrag av byrån är ansvarig för hur informationen i denna rapport används.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på Internet via Europa-servern (<http://europa.eu.int>).

Kataloguppgifter finns i slutet av publikationen.

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer, 2001

ISBN 92-9167-284-X

© EEA, Köpenhamn, 2001

Kopiering tillåten med angivande av källan.

Printed in Germany

Tryckt på returpapper med klorfri blekning.

Europeiska miljöbyrån
Kongens Nytorv 6
DK-1050 Köpenhamn K
Tel: (45) 33 36 71 00
Fax: (45) 33 36 71 99
E-post: eea@eea.eu.int
Internet: <http://www.eea.eu.int>

Om rapporten

Miljösignaler 2001 är den andra rapporten i en serie som utarbetas av Europeiska miljöbyrån (EEA) och som riktar sig till de politiskt ansvariga på hög nivå i EES-länderna och inom EU:s institutioner. Det huvudsakliga syftet är att redovisa ett antal framträdande miljöindikatorer och därigenom regelbundet och på en enhetlig grund kunna rapportera om vilka framsteg som görs på europeisk nivå inom ett antal politiska områden. Dessutom gör rapporten det möjligt att jämföra de enskilda ländernas resultat så att man kan se vem som är 'bäst i klassen' – och motsatsen.

I *Miljösignaler 2001* framhålls vissa frågor särskilt; det är inte meningen att varje rapport i serien skall vara heltäckande. Den som vill ha heltäckande bakgrundsinformation om europeiska miljöproblem hänvisas i stället till andra av miljöbyråns produkter, exempelvis de stora rapporterna om miljötillståndet eller olika temarapporter, som alla finns på miljöbyråns webbplats (<http://www.eea.eu.int>). Där kan man dessutom hitta detaljerad miljöinformation på alleuropeisk nivå, EU-nivå och nationell nivå, exempelvis analyser av styrmedel (t.ex. miljöskatter) och av miljöledningssystem, uppgifter om bästa miljösed på olika områden, information som företag och lokala myndigheter kan använda direkt och nationella miljötillståndsrapporter. (<http://service.eea.eu.int/enviowindows/index.shtml>).

BYRÅN FÖR EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS
OFFICIELLA PUBLIKATIONER

L-2985 Luxembourg

Miljösignaler 2001

Sammanfattning

Europeiska miljöbyrån

Hur ser läget ut över lag?

De mest svårlösta miljöproblemen finns fortfarande kvar. Det är också dessa som har fått högst prioritet i EU:s sjätte miljöhandlingsprogram för 2001–2010, nämligen klimatförändringarna, skyddet av naturen och den biologiska mångfalden, en hållbar hantering av avfall och naturresurser, samt miljö och hälsofrågor.

Om man betänker det nära sambandet som finns mellan utsläpp av växthusgaser och energikonsumtion, inser man att alla de svåra problemen speglar nivån på vårt resursutnyttjande. Det gäller användning av energi (särskilt för transporter och i hushållen), utnyttjande av mark och vattenresurser, samt problemen med höga nitrathalter i vatten och stora avfallsmängder.

- Tillförseln av sex viktiga, farliga ämnen (tungmetaller och organiska föreningar) till nordöstra Atlanten har minskat mellan 1990 och 1998.
- Syretillgången i de flesta floderna i Europa är god, dvs. syremättnaden är över 70 %. I södra och västra Europa finns det fortfarande en del förorenade floder.

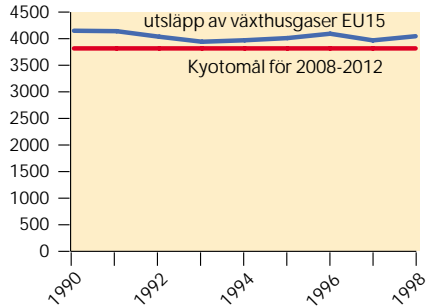

- Utsläppen av de sex växthusgaserna minskade med 2 % mellan 1990 och 1998, men minskningen totalt mellan 1990 och 2010 väntas bli bara 1 %. Utsläppen av fluorerade gaser väntas öka med 60–70 % jämfört med 1995 års nivåer.

Primära indikatorer

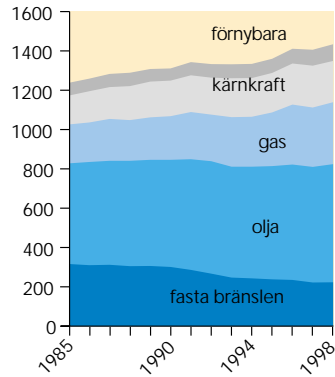
Utsläpp av växthusgaser

Miljon ton CO₂-ekvivalent

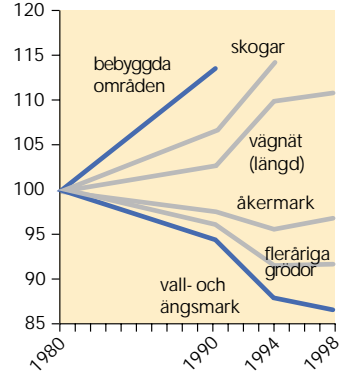
Energiförbrukning

Miljon ton oljeekvivalent

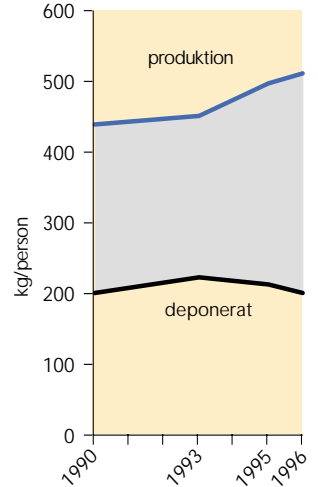

Markanvändning

1980=100

Kommunt avfall

Utmaningarna hänger således samman med förändringsmönstret för nivåerna på vår konsumtion och produktion: Transportvolymerna ökar hela tiden, särskilt de minst hållbara transportsätten (landsväg och flyg). Transporter spelar en central roll för turismen, som är på väg att bli den största tjänstesektorn i EU. Konsumenternas utgifter ändrar karaktär genom att allt mer läggs på mindre grundläggande mänskliga behov (transport, bränsle, nöjen och fritid). Jordbruket har visserligen slutat att expandera men är fortfarande över lag intensivt.

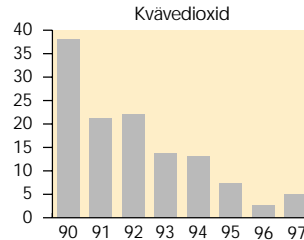
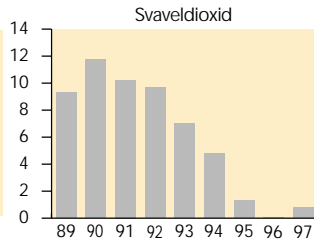
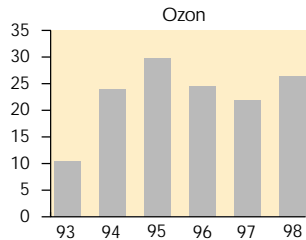
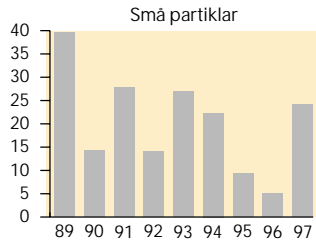
För att nå miljö- och hållbarhetsmålen måste vi bli effektivare i vår användning av råvaror och energi.

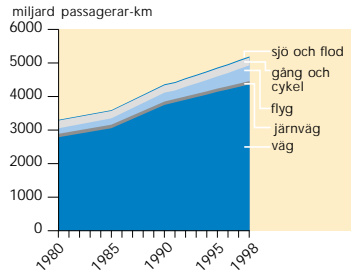
- Nitrathalterna i floderna har inte förändrats, och halterna är särskilt höga i mindre vattendrag.
- Avfallsmängderna fortsätter att öka (med 5–10 % mellan 1995 och 1998) och mängderna är fortfarande nära knutna till den ekonomiska tillväxten.
- Den totala energiförbrukningen i EU växte med i medeltal över 1 % per år mellan 1980 och 1998, medan BNP-tillväxten var 2 %. Detta tyder på att sambandet dem emellan har försvagats men inte brutits.
- Efterfrågan på transportbränslen växer snabbare än den totala efterfrågan på energi.
- Den genomsnittliga tillväxten i fråga om totalt antal passagerarkilometer mellan 1980 och 1998 var 2,8 % per år, vilket var något högre än BNP-tillväxten. År 2010 väntas sambandet med den ekonomiska tillväxten ha försvagats, men bara marginellt.

Primära indikatorer

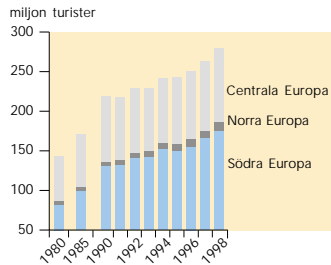
Luftkvaliteten i städerna (medelvärde av antal dagar med överskridande)

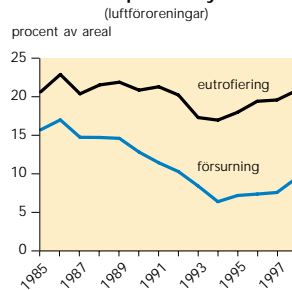
Passagerartransport

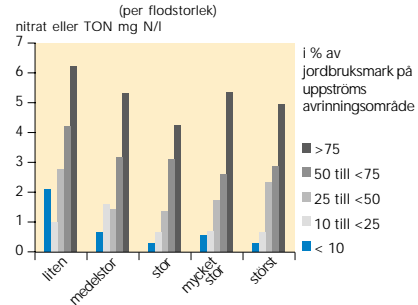
Turistbesök

Skador på ekosystem

Nitrathalter

Framsteg i fråga om eko-effektivitet

Tack vare arbetet med att låta miljöhänsyn integreras i politiken för de enskilda ekonomiska sektorerna uppnås långsamt framsteg bl a genom att de styrmedel som används får ökad räckvidd. Mellan 1990 och 1998 ökade eko-effektiviteten för transport-, energi- och jordbrukssektorerna så mycket att sambandet bröts mellan tillväxten för dessa sektorer och utsläppen av försurande ämnen och ozonprekursorer.

Dessutom förbättrades eko-effektiviteten i fråga om energianvändning och de därmed sammanhängande utsläppen av växthusgaser inom energisektorn och jordbruket, men inte inom transportsektorn. Antalet besök

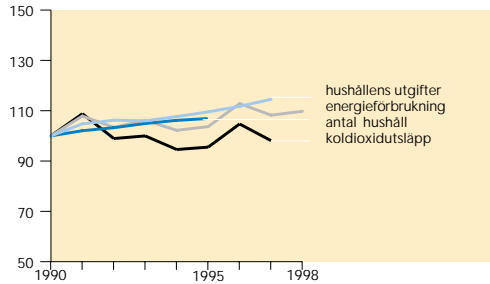

- **El-produktion:** De fossila bränslenas kol-intensitet har minskat, men det krävs fler insatser för att få till stånd ytterligare minskningar i linje med skyldigheterna enligt Kyotoprotokollet.

- **Passagerar- och godstransporterna** ökar fortfarande. Deras samband med utsläppen av försurande ämnen och ozonprekursorer har brutits, men utsläppen av växthusgaser fortsätter att öka.
- **Energisektorn:** Utsläppen till luften av alla de främsta föroreningarna minskade mellan 1990 och 1998 trots att den totala energiproduktionen ökade med 12 % och det skapademervärdet brutto med 17 % (år 1997). År 1998 ökade utsläppen.

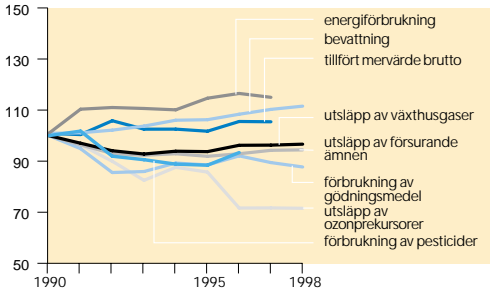
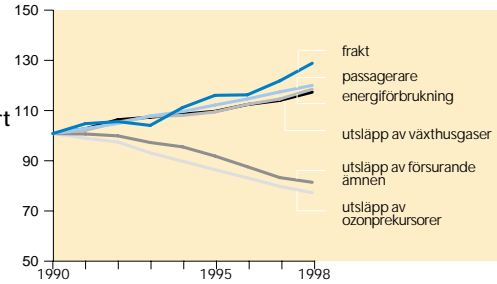
Primära indikatorer

Hushåll

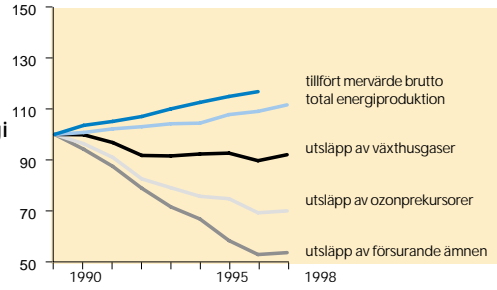
Ekoeffektivitet
(index 100 = 1990)

Transport

Jordbruk

Energi

Politiska utmaningar

av turister växte snabbare än passagerartransporterna totalt. Inom jordbruket har den ökade produktiviteten per hektar inte förbättrat eko-effektiviteten mer än marginellt, utan användningen av energi, vatten och konstbevattning, handelsgödsel och bekämpningsmedel ligger kvar på ungefär samma nivå.

Om den befintliga miljölagstiftningen genomfördes på ett verkningsfullt sätt skulle större framsteg kunna göras. Som det är nu uppvägs den förbättrade eko-effektiviteten helt av expansionen inom andra viktiga sektorer som transport och turism. Detta lägger alltså hinder i vägen för en minskning av den totala belastningen på miljön

Fakta och siffror

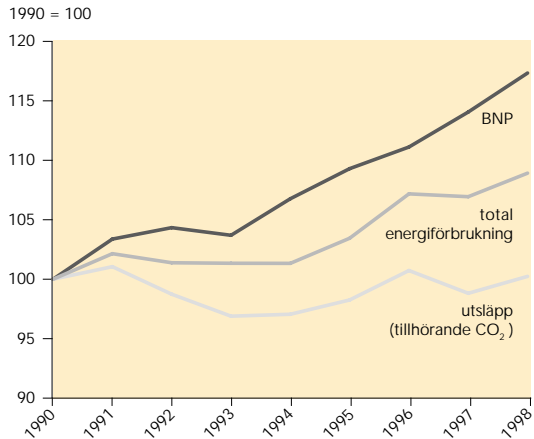
- Tillväxten i ekonomin och befolkningsökningen kräver fortfarande en ökad energianvändning. Sambandet med de energirelaterade koldioxidutsläppen har dock försvagats.
- Jordbrukets eko-effektivitet: Mindre framsteg än i övriga sektorer. Konsumtionen av handelsgödsel och bekämpningsmedel har minskat, men det finns fortfarande problem med överskott på näringsämnen.
- Hushållssektorn: Koldioxidutsläppen var 1997 nära 1990 års nivå trots förbättrad energieffektivitet och trots övergången från kol och olja till gas.

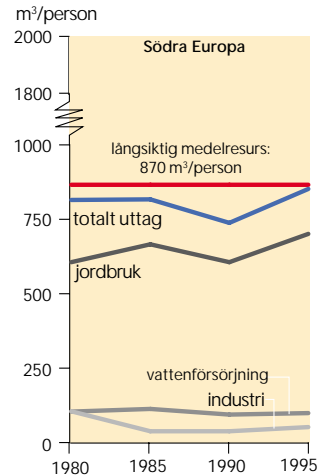
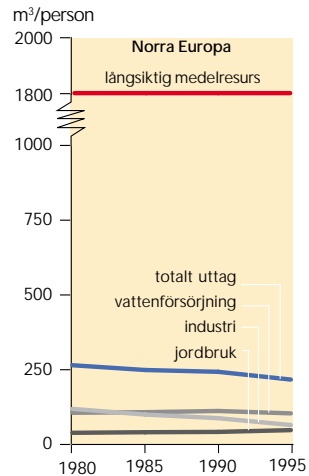
- Varje dag mellan 1990 och 1998 togs omkring 10 hektar mark (10 fotbollsplaner) i anspråk för nya motorvägar i EU.

Primära indikatorer

Energi- och koleffektivitet totalt

Vattenuttag

Konsumtionssamhället och priser på varor och tjänster

För att ytterligare öka effektiviteten behövs åtgärder som påverkar både produktions- och konsumtion-smönsterna i sig och storleken av dem. Inom EU har man ofta försökt uppnå detta genom prissättning och subventioner.

För att prissignalerna skall bli korrekta krävs att de externa kostnaderna är fullt ut internaliserade så att den som orsakar en miljöskada får betala hela kostnaden för denna. I de föreslagna skattereformerna är miljöskatter och miljöavgifter en vanlig metod för internalisering.

- **Försäljningen av miljömärkta varor ökar.**

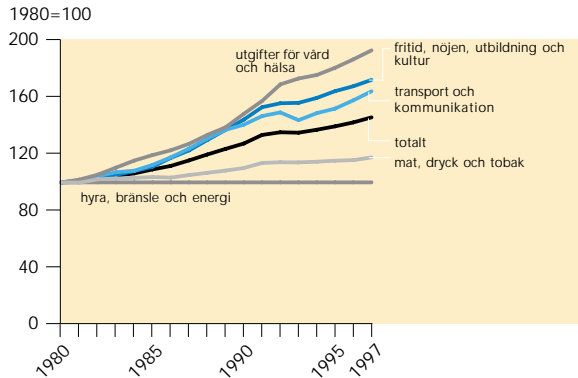
- **Hushållens utgifter är nästan dubbelt så stora som 1980. Avsevärda ökningar av utgifterna för nöjen och fritid, för transport (men bara + 3 % för kollektivtransport) och för turism (+ 16 % mellan 1990 och 1997).**

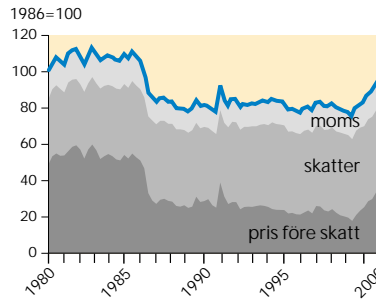
- **Priserna i turistbranschen faller hela tiden, vilket leder till fler resor per person. Detta medför att intensiteten i turismen ökar och riskerar att bli högre än vad miljön på turistorterna kan klara.**

Primära indikatorer

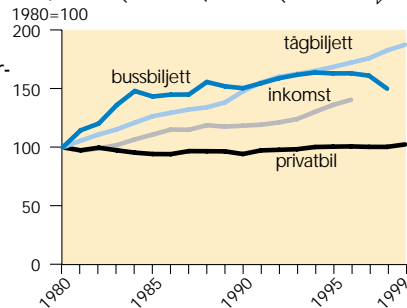
Hushållens utgifter för konsumtion

Bränslepris i fasta priser

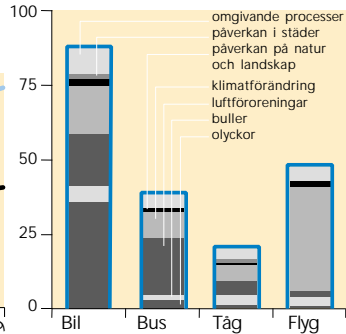

Pris för passagerartransport i fast pris, Danmark

Genomsnittliga externa kostnader för passagerartransporter år 1995

passagerar-km

Politiska utmaningar

I takt med att inkomsterna stiger blir ekonomiska incitament mindre och mindre verkningsfulla. Ekonomiska åtgärder, strukturomvandlingar i ekonomin och åtgärder avsedda att förändra beteenden kommer att behöva förankras gång på gång hos allmänheten. Prissignalerna bör gå hand i hand med strukturförändringarna.

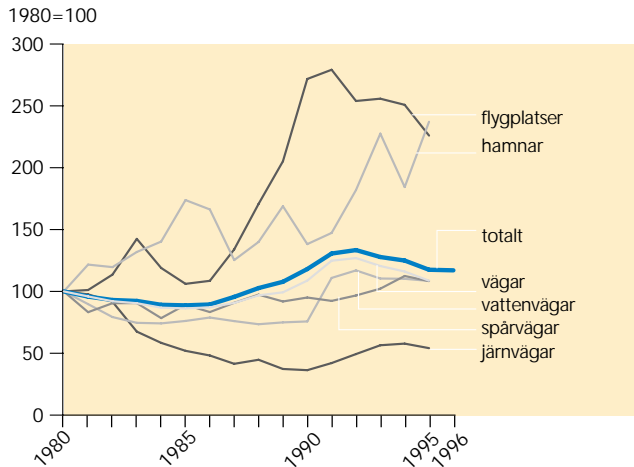

Fakta och siffror

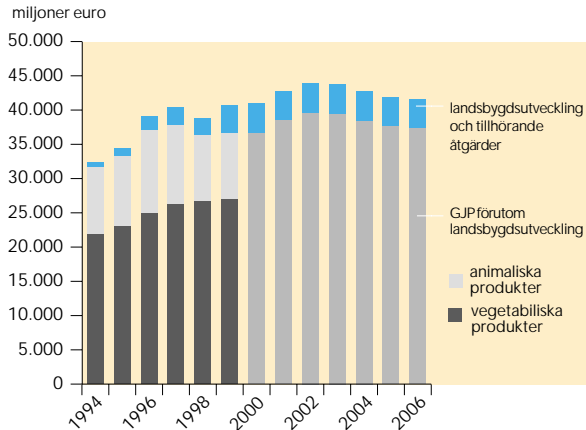
- **Transportsektorns externa kostnader är omkring 8 % av BNP. Landsvägstransporterna svarar för över 95 % av dessa kostnader.**
- **I vissa länder är biltransporterna nu billigare i förhållande till buss- och tågtransporter än de var för 20 år sedan.**
- **Genomsnittspriset på motorbränsle i EU var lägre 2000 än under första hälften av 1980-talet.**
- **Priset på hushållsel har minskat stadigt — omkring 1 % per år i fasta priser mellan 1985 och 1996. Samtidigt har hushållens elkonsumtion ökat med ungefär 1 %.**

Primära indikatorer

Investeringar i transportinfrastruktur

Utgifter inom ramen för EU:s Gemensamma Jordbrukspolitik

Integrationsstrategier

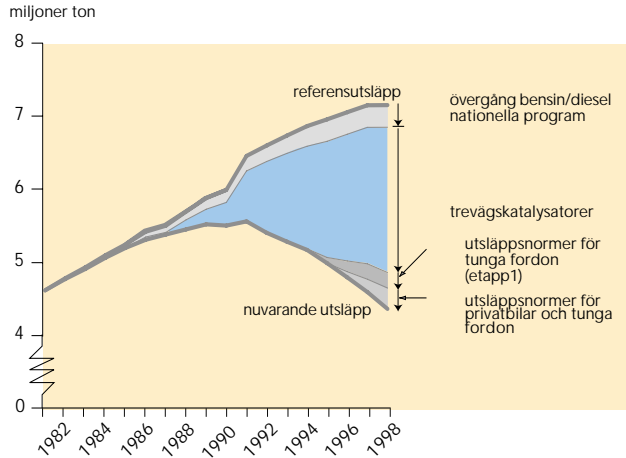
Att arbeta in miljömål i politiken för sektorerna innebär att de miljöpolitiska styrmedlen måste finnas i själva hjärtat av de ekonomiska aktiviteterna. Detta är kärnan i de strategier för sektoriell integration inom EU som Europeiska rådet efterlyste vid sitt möte i Cardiff 1998.

Om man analyserar den tidigare utvecklingen, ser man att lagstiftning är ett verkningsfullt instrument om man vill få till stånd stora minskningar av en miljöpåverkan eller helt avskaffa förorenande produkter. Ibland kan den sektoriella politiken vara verkningsfull även utan uttryckliga miljöhänsyn. I Nederländerna verkar exempelvis den minskade produktionen av stallgödsel och utsläppen av ammoniak ha berott mer på systemet med mjölkkvoter än

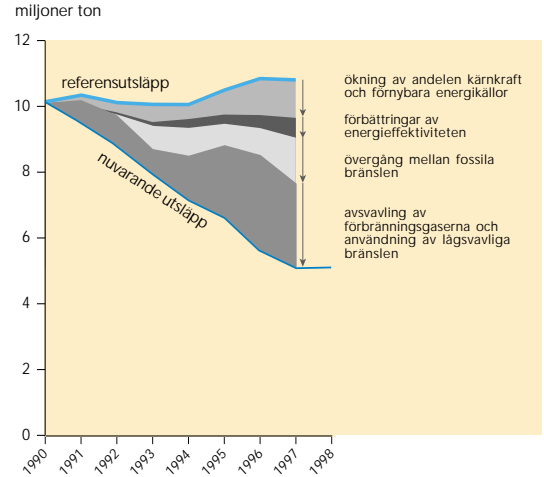

- Införandet av trevägskatalysatorer är den enskilda åtgärd som har bidragit mest till att ökningen av vägtrafiken inte har lett till någon ökning av utsläppen av kväveoxider. Utsläppen skulle ha varit 50 % högre 1998 om inga av dagens åtgärder hade vidtagits.
- Ungefär halva minskningen av kraftverkens svaveldioxidutsläpp kan tillskrivas att man har börjat avsvavla förbränningsgaserna och använda kol och eldningsolja med lägre svavelhalt i konventionella värmekraftverk.
- Nedfallet av tungmetaller i Nordsjön minskade mellan 1987 och 1995, vilket visar effekten av de omkringliggande ländernas åtgärder för att minska luftföroeningen.
- Halterna av ammonium och fosfor i EU:s floder har fallit under 1990-talet tack vare den allmänna förbättringen av vattenreningen.

Minsking av vägtrafikens utsläpp av kväveoxider

Minsking av svavelutsläpp från energiproduktion

på miljöpolitiken. För en verklig integrationspolitik krävs att man satsar mer specifikt på att hitta sådana synergieffekter. Internationella överenskommelser förefaller vara verkningsfulla men behöver i regel lång tid för att få effekt. Marknadsbaserade styrmedel kan ibland vara verkningsfulla på egen hand men har minst lika ofta en stödjande funktion som komplement till andra styrmedel och som källa till finansiering av innovationer på miljöområdet. I många fall är skatterna och de ekonomiska incitamenten inte tillräckliga, vilket gör att de externa kostnaderna inte internaliseras fullständigt och att de ekonomiska aktiviteterna därigenom ges alltför fritt spelrum. Dessutom blir miljöskatter mindre verkningsfulla om inkomsterna (i ett företag eller hushåll) ökar snabbare än skattesatsen. Frivilliga överenskommelser och liknande

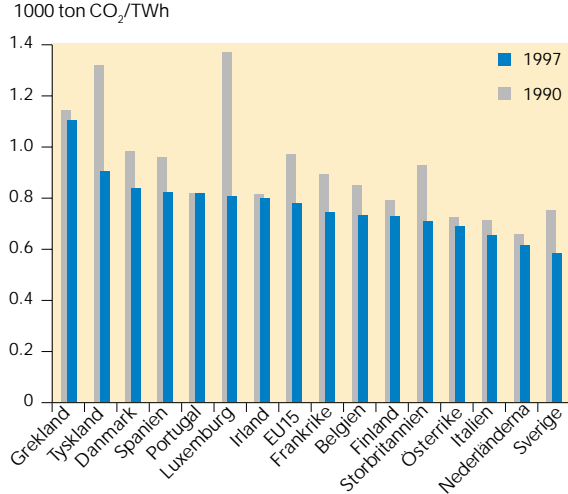
- Det ekonomiska stödet till landsbygdsutveckling (inbegripet s.k. miljöåtgärder i jordbruket) har ökat från 5 % år 1996 till 10 % år 2000.
- Mer än 20 % av jordbruksmarken i EU omfattades av 'miljöåtgärder i jordbruket' 1998, och var sjunde jordbrukare hade ett kontrakt om sådana miljöåtgärder.

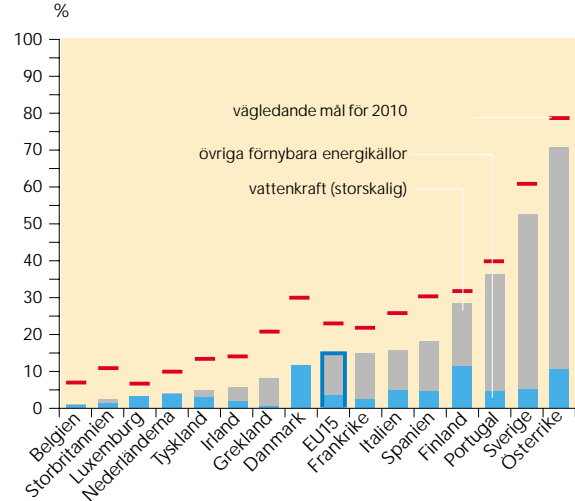
- I många länder är marknaden för ekologiska produkter fortfarande liten, men den växer överallt.
- Investeringarna i transportinfrastruktur inom EU ökade med 17 % under perioden 1980–1996, men de olika transportsättens andelar av totalbeloppet har varit nästan oförändrade: omkring 2/3 för landsväg och 1/3 för järnväg.
- Förnybara energikällor bidrar nu med 14 % av elproduktionen i EU. Dessa källor växte med omkring 3 %

Primära indikatorer

De traditionella värmekraftverkens koloxidintensitet

De förnybara energikällornas andel av bruttoförbrukningen av el

instrument betraktas allmänt som betydelsefulla i kraft av sina 'mjuka effekter', nämligen att de ökar stödet och acceptansen för andra styrmedel och förbättrar villkoren för en verkningsfull miljö- och integrationspolitik. I några få fall har juridiskt bindande frivilliga överenskommelser med lämplig utformning visat sig vara miljömässigt verkningsfulla

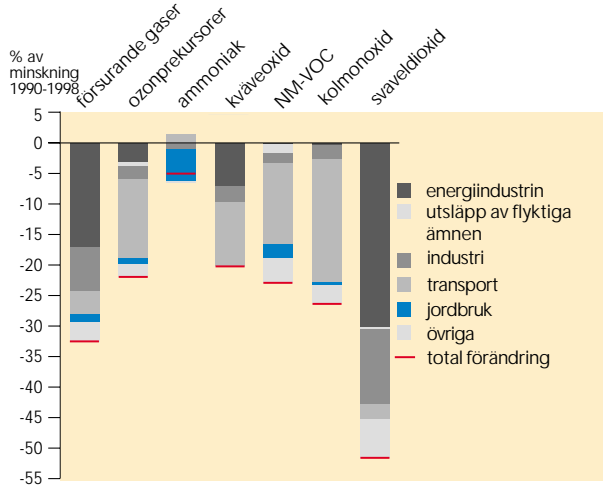
Det syns nu tecken på en breddning av strategin för att skapa en hållbar utveckling: Miljöreglerna är allt oftare inte längre fristående utan ingår i stället i annan lagstiftning; exempel är de samlade insatserna för att förhindra och minska förorening (IPPC) och den integrerade produktpolicy (IPP). De enskilda miljöavgifterna håller på att utvecklas till en mer omfattande ekologisk skattereform. Överenskommelserna med de ekonomiska

per år mellan 1989 och 1998, men för att uppnå målet för 2010 krävs en årlig tillväxt på 5,5 %.

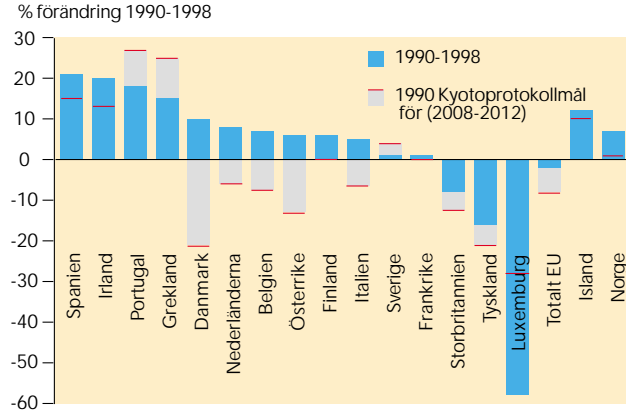
- Kraftvärmeverken (med kombinerad värme- och elproduktion) ökade sin andel av elproduktionen brutto i EU från 9 % år 1994 till 11 % år 1998. Detta är dock 7 procentenheter mindre än EU:s vägledande mål på 18 % år 2010.
- Det har skett en avsevärd ökning av den 'miljömärkta turismen' på nationell och subregional nivå sedan 1990, men dess omfattning är fortfarande ytterst marginell.
- En betydande biverkning av den positiva utvecklingen i fråga om rening av avloppsvatten är att totalmängden avloppsslam har ökat. Trots en ökad återvinning väntas mängden avloppsslam som måste tas om hand öka med 50 % till år 2005.

Primära indikatorer

Olika sektors bidrag till minskingen av utsläpp av luftföroreningar

Utsläpp av växthusgaser mellan 1990-1998 i jämförelse med målen enligt Kyotoprotokollet

aktörerna om deras miljöbeteenden utvecklas nu till avtal som omfattar hela den ekonomiska processen, på motsvarande sätt som jordbrukssektorns avtal om resursförvaltning.

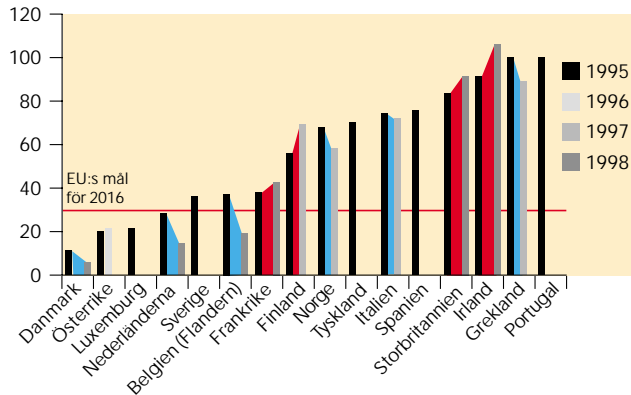
Årligen återkommande rapporter på temat hållbar utveckling på hög politisk nivå, skulle stimulera till ytterligare integration av sociala, miljömässiga och ekonomiska aspekter.

- Såväl byggnader som elapparater och värmeinstallationer har blivit energisnålare, men detta har inte lett till någon minskning av hushållens totala energi- och elförbrukning.
- De mer miljövänliga transportsätten (järnväg, inre vattenvägar och närsjöfart) såg sin andel av godstransporterna minska med 10 % under perioden 1980–1998.
- Mer än 3 miljoner lantbruk i EU försvann mellan 1975 och 1995. Ett skäl var den storskalighet som den gemensamma jordbrukspolitiken uppmuntrar till. Detta medförde — i kombination med en minskning med 12 % av permanent betesmark — en betydande koncentration av jordbruksproduktionen.
- 66 % av det biologiskt nedbrytbara kommunala avfallet deponeras på avfallsupplag. Inga framsteg har gjorts i de länder där andelen deponerat avfall är störst.

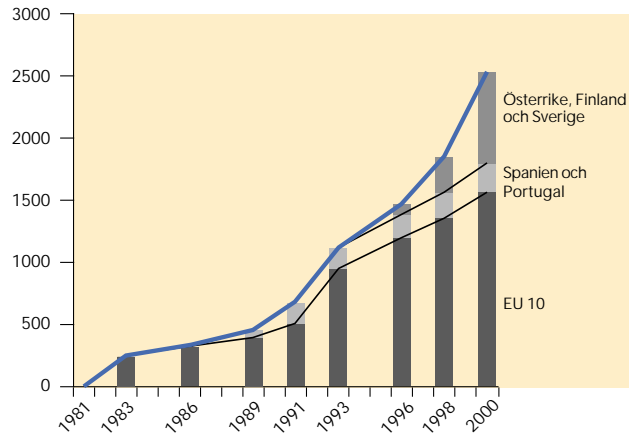
Primära indikatorer

Biologiskt kommunalt avfall — andel deponerat avfall (i procent av totalt)

Natur och biologisk mångfald: utsedda särskilda skyddsområden

antal områden

Europeiska miljöbyrån

Miljösignaler 2001 — Sammanfattning

Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer

2001 — 23 s. — 21 x 9,9 cm

ISBN 92-9167-284-X

28/05/01, 10:48

22

ty_SE.p65

Beställningsblankett

Var god sänd mig kopior av: *Environmental signals 2001*, EEA 2001, 112 sidor, ISBN 29-9167-271-8,
Katalognummer: TH-36-01-629-EN-C, pris i Luxemburg 16 euro.

Fyll i detta formulär med VERSALA BOKSTÄVER och skicka det till en bokhandel eller till ett av försäljningsombuden för
Byrån för Europeiska gemenskapens officiella publikationer: <http://eur-op.eu.int/general/en/s-ad.htm>

Namn: _____ Datum: _____

Adress: _____

Tfn: _____ Namnteckning: _____

Venta Salg Verkauf Πωλήσεις Sales Vente Vendita Verkoop Venda Myynti Försäljning
<http://eur-op.eu.int/general/en/s-ad.htm>

BELGIQUE/BELGIE

Jean De Lamoy
 Avenue du Roi 202/Koningstraat 202
 B-1190 Bruxelles/Brussel
 Tel. (32-2) 538 43 08
 Fax (32-2) 538 08 41
 E-mail: jean.de.lamoy@nlboard.be
 URL: <http://www.jean-de-lamoy.be>

**La librairie eur'opéenne/
 De Eur'opese Boekhandel**

Rue de la Loi 244/Welstraat 244
 B-1040 Bruxelles/Brussel
 Tél. (32-2) 295 26 39
 Fax (32-2) 735 08 60
 E-mail: mail@libeurop.be
 URL: <http://www.libeurop.be>

Moniteur belge/Belgisch Staatsblad

Rue de Louvain 40-42/Leuvenseweg 40-42
 B-1000 Bruxelles/Brussel
 Tel. (32-2) 552 22 11
 Fax (32-2) 511 01 84
 E-mail: euasales@just.fgov.be

DANMARK

J. H. Schultz Information A/S

Hestetvej 12
 DK-2800 Artved
 Tlf. (45) 43 63 23 00
 Fax (45) 43 63 19 69
 E-mail: schultz@schultz.dk
 URL: <http://www.schultz.dk>

DEUTSCHLAND

Bundesanzeiger Verlag GmbH

Vertriebsabteilung
 Amsterdamer Straße 192
 D-50735 Köln
 Tel. (49-221) 97 66 80
 Fax (49-221) 97 66 82 78
 E-Mail: vertrieb@bundesanzeiger.de
 URL: <http://www.bundesanzeiger.de>

ΕΛΛΑΔΑ/GREECE

G. C. Eleithoudakis SA

International Bookstore
 Parnassimou 17
 GR-10564 Athina
 Tel. (30-1) 331 41 80/12/3/4/5
 Fax (30-1) 323 96 21
 E-mail: ebooks@helasnet.gr
 URL: <http://helasnet.gr>

ESPAÑA

Boletín Oficial del Estado

Trafalgar, 27
 E-28071 Madrid
 Tel. (34) 915 38 21 11 (libros)
 913 84 17 15 (suscripción)
 Fax (34) 915 38 21 21 (libros)
 913 84 17 14 (suscripción)
 E-mail: clientes@boe.es
 URL: <http://www.boe.es>

Mundt Prensa Libros, SA

Castello, 37
 E-28001 Madrid
 Tel. (34) 914 36 37 00
 Fax (34) 915 75 39 96
 E-mail: libreria@mundtprensa.es
 URL: <http://www.mundtprensa.com>

FRANCE

Journal officiel

Service des publications des CE
 26, rue Deshay
 F-75727 Paris Cedex 15
 Tél. (33) 1 40 58 77 31
 Fax (33) 1 40 58 77 00
 E-mail: europublications@journal-officiel.gouv.fr
 URL: <http://www.journal-officiel.gouv.fr>

IRELAND

Alan Hanna's Bookshop

270 Lower Rathinnes Road
 Dublin 6
 Tel. (353-1) 496 73 98
 Fax (353-1) 496 02 28
 E-mail: hannaas@iol.ie

ITALIA

Licosa Spa

Via Duca di Calabria, 1/1
 Casella postale 552
 T-50126 Firenze
 Tel. (39) 055 64 93 1
 Fax (39) 055 64 12 57
 E-mail: licosa@licosa.com
 URL: <http://www.licosa.com>

LUXEMBOURG

Messageries du livre SARL

5, rue Raffäsen
 L-2411 Luxembourg
 Tél. (352) 40 10 20
 Fax (352) 48 06 61
 E-mail: mail@mdl.lu
 URL: <http://www.mdl.lu>

NETHERLAND

SDU Servicecentrum Uitgevers

Christoffel Plantijnstraat 2
 Postbus 20014
 2500 EA Den Haag
 Tel. (31-70) 378 98 80
 Fax (31-70) 378 97 83
 E-mail: sdu@sdu.nl
 URL: <http://www.sdu.nl>

ÖSTERREICH

**Manz'sche Verlags- und
 Universitätsbuchhandlung GmbH**

Kohlmarkt 16
 A-1014 Wien
 Tel. (43-1) 53 16 11 00
 Fax (43-1) 53 16 11 67
 E-Mail: manz@schwinge.at
 URL: <http://www.manz.at>

POR TUGAL

Distribuidora de Livros Bertrand Lda

Grupo Bertrand SA
 Rua das Terras dos Vales, 4-A
 Apartado 60037
 P-2700 Amadora
 Tel. (351) 214 95 87 87
 Fax (351) 214 96 02 55
 E-mail: dlb@lp.pt

Imprensa Nacional-Casa da Moeda, SA

Sector de Publicações Oficiais
 Rua da Escola Politécnica, 135
 P-1250-100 Lisboa Codex
 Tel. (351) 213 94 57 00
 Fax (351) 213 94 57 50
 E-mail: spoc@incm.pt
 URL: <http://www.inc.m.pt>

SUOMI/FINLAND

**Akateminen Kirjakauppa/
 Akademiska Bokhandeln**

Keskuskatu 1/Centralgatan 1
 PL/PB 128
 FIN-00101 Helsinki/Helsingfors
 P./Jfn (358-9) 121 44 18
 F./fax (358-9) 121 44 35
 Sähköposti: sps@akateeminen.com
 URL: <http://www.akateeminen.com>

SVENSK

BTJ AB

Traktorvägen 1-13
 S-221 82 Lund
 Tlf. (46-46) 18 00 00
 Fax (46-46) 30 79 47
 E-post: btjeu-pub@btj.se
 URL: <http://www.btj.se>

UNITED KINGDOM

The Stationery Office Ltd

Customer Services
 PO Box 29
 Norwich NR3 1GN
 Tel. (44) 870 60 05-522
 Fax (44) 870 60 05-533
 E-mail: book.orders@hso.co.uk
 URL: <http://www.hsoofficial.net>

ISLAND

Bokabud Larusar Bjonda

Skiðlavörðisgata, 2
 IS-101 Reykjavík
 Tel. (354) 552 55 40
 Fax (354) 552 55 60
 E-mail: bokabud@simnet.is

NORGE

Swets Blackwell AS

Østervingen 18
 Boks 6572 Etterstad
 NO-0606 Oslo
 Tel. (47) 22 97 45 00
 Fax (47) 22 97 45 45
 E-mail: info@no.swetsblackwell.com

SCHWEIZ/SUISSE/SVIZZERA

Euro Info Center Schweiz

c/o OSEC
 Pfaffenbühlstrasse 85
 CH-8036 Zürich
 Tel. (41-1) 365 53 15
 Fax (41-1) 365 54 11
 E-mail: oic@osec.ch
 URL: <http://www.osec.ch/eifs>

BÅL GARUA

Europress Euronedia Ltd

59, Blvd Vitosha
 BG-1000 Sofia
 Tel. (359-2) 880 97 66
 Fax (359-2) 880 92 30
 E-mail: kultura@mxo.ch.bg
 URL: <http://www.europressbg>

ČESKÁ REPUBLIKA

UVIS

odd. Publikaci
 Havelskova 22
 CZ-130 00 Praha 3
 Tel. (420-2) 22 72 07 94
 Fax (420-2) 22 71 57 98
 URL: <http://www.uvis.cz>

CYPRUS

Cyprus Chamber of Commerce and Industry

PO Box 21455
 CY-1509 Nicosia
 Tel. (357-2) 88 97 52
 Fax (357-2) 66 10 44
 E-mail: demetrap@ccci.org.cy